

MİLLETLERARASI TİCARÎ SÖZLEŞMELERE İLİŞKİN UNIDROIT İLKELERİ

Prof. Dr. Kemal DAYINLARLI*

1. Giriş

Milletlerarası alanda maddî hukukun daha yeknesak bir duruma getirilmesi konusundaki çalışmalara önem verilmektedir. Bu amaca yönelik gayretlerin hızla ve aralıksız devam ettiği görülmektedir. İşte bu sayede uyumsuzlukların çözüme kavuşturulmasında herkesin başvuracağı maddî hukuk kurallarından oluşan bir sistemin kabul göreceği inancı gittikçe daha yaygın hale gelmektedir. Ancak görülen o ki bu gayretlerin sonunda somutlaşan kabuller, uluslararası mevzuat, milletlerarası sözleşmeler veya model kanunlar gibi zorlayıcı niteliği bulunan hukukî vasıtalar şeklinde olmuştur. Bu tür araçlar çoğu kez ölü metinler halinde kalma riskini taşıdığından, maddî hukuk alanında yeknesaklığı sağlamak için mevzuat niteliğini taşımayan veya hukukta ahenk sağlayan başka vasıtalara başvurma önerilmektedir. Önerilen bu hukukî oluşumlar arasında UNIDROIT İlkeleri önemli bir yer tutmaktadır.

Milletlerarası Ticarî Sözleşmelere İlişkin İlkeler üzerinde Roma'da kurulmuş olan UNIDROIT Enstitüsü tarafından hukuku yeknesaklaştırma çalışmalarının programa alınması, bu enstitünün Yönetim Konseyinin 1971 yılında aldığı kararla olmuştur. Medenî hukuku, Common Law ve sosyalist sistemi temsil eden profesörlerden René DAVID, Clive M. SCHMITTHOFF ve Tudor POPESCU'dan oluşan sınırlı bir pilot komite bu tür bir projenin gerçekleştirilmesi üzerinde ön araştırmaları yapmakla görevlendirilmişti⁽¹⁾.

Bu kapsamda; UNIDROIT İlkelerinin çeşitli taslaklarını incelemek için 1980 yılında bir çalışma grubu oluşturulmuştur. Dünyada mevcut önemli hukuk sistemlerini temsil eden üniversite profesörlerinin, milletlerarası ticaret hukuku alanında ön saflarda yer alan uzmanların katıldığı bu çalışma grubunda hazırlanan taslaklar tartışılmış ve sonuçta Milletlerarası Ticarî Sözleşmelere İlişkin UNIDROIT İlkeleri, uzun ve yorucu bir çalışmadan sonra 1994 yılında kabul edilerek uygulanmaya konulmuştur.

UNIDROIT İlkeleri birçok hukuk sisteminde, hatta tümünde mevcut anlayışları olabildiğince yansıtmaktadır. Bu itibarla diyebiliriz ki, bu ilkeler milletlerarası ticarî işlemlerin ihtiyaçlarını karşılamak için özellikle uyarlanmış kurallar demeti olup en iyi çözümleri içinde barındırmaktadır.

UNIDROIT İlkeleri, uygulanması zorunlu olan ülkelerdeki hukukî, ekonomik şartlar ve politikalar ne olursa olsun, tüm dünyada kullanılmak üzere düzenlenen kuralların dengeli bir

* Atılım Üniversitesi Öğretim Üyesi. Ankara Barosu Avukatlarından

bütünlük içinde sunulması amacı güder. Ancak bu ilkeler tespit edilirken ve düzenlenirken çeşitli ülkelerin hukukundan yararlanılmış olmakla birlikte, alındığı ülkenin hukuk sistemine özellikle bilinçli atıf yapmaktan kaçınılmıştır.

UNIDROIT İlkeleri, milletlerarası ticaretin uygulanmasına değinen teknik ve ekonomik gelişmelerin etkisi ile değışen durumları hesaba katmak için yeterli esnekliğe sahiptir. Bu ilkeler, aynı zamanda, tarafların iyiniyetli davranmaları gereğine işaret etmekte, bazı özel durumlarda ise makul tutum içinde olmalarını, uyulması gereken bir kriter olarak zorunlu kılmakta, böylece milletlerarası ticarî ilişkilerde hakkaniyeti garanti altına alma gayretini göstermektedir.

Bu genel açıklamalardan sonra şimdi milletlerarası ticarî tahkimde bu kuralların uygulanmasının ve oynadığı rolün faydaları üzerinde durmak gerekecektir.

Öte yandan, milletlerarası yeknesak hukukun herhangi bir belgesinin yorumlanmasında veya bu belgelerin tamamlanmasında UNIDROIT kurallarından yararlanmak mümkündür.

Nihayet bu kurallar milli ve milletlerarası alanda kanun koyuculara örnek teşkil edebilir⁽²⁾.

2. UNIDROIT İlkelerinin Kapsamı

UNIDROIT İlkeleri 7 Bölümden oluşmuştur. Bu bölümlerde yer alan başlıca hükümleri şöyle sıralayabiliriz:

- Birinci Bölüm : Başlangıç maddesi olup bu bölümde, sözleşme yapma özgürlüğü, sözleşmenin şekli, sözleşmenin bağlayıcı gücü, emredici kurallar, taraflarca bu kurallardan ayrılma ve bu kurallarda değışiklik yapma, ilkelerin yorumu ve boşlukların doldurulması, iyiniyet, teamüller ve uygulamalar, tebliğ ve tanımlar hükme bağlanmıştır.
- İkinci Bölüm : Bu bölümde Sözleşmenin kuruluşuna ilişkin hükümler yer almıştır. Özellikle; sözleşmenin kuruluşu, icabın tanımı, icabın geri alınması, icaptan dönme, icabın reddi, kabulün şekli, kabulün süresi, gecikmiş kabul, kabulün geri çekilmesi, kabulün değıştirilmesi, yazılı teyit, esas veya şekli mutabakata tabi sözleşme, tespiti daha sonraya bırakılan hüküm, kötü niyetle yapılan müzakereler, sözleşmenin gizli tutulması, tip maddeler, standart hükümlerle standart olmayan hükümler arasında çelişki, tip maddeler üzerinde uyumsuzluk gibi konular görülmektedir.
- Üçüncü Bölüm : Bu bölümde Sözleşmenin geçerliliği ele alınmıştır. Bu bağlamda; sözleşmede ele alınmayan hususlar, başlangıçtaki imkânsızlık, hatanın tanımı, hata nedeniyle iptal, ifade etme ve iletişimde hata,

(1) DAYINLARLI, K., *Milletlerarası Ticarî Sözleşmelere İlişkin İlkeler (Roma, 1994)*, Ankara 2003, sh. 2.

(2) DAYINLARLI, K.(dn. 1), 14.

hile, tehdit, aşırı yararlanma, süreler, kısmî iptal, iptalin geriye etkili hükmü, tazminat, hükümlerin emredici niteliği, tek taraflı beyanlar bulunmaktadır.

Dördüncü Bölüm : Bu bölümdeki hükümler yorum kurallarına tahsis edilmiştir. Sözleşme yapılırken tarafların niyeti, beyanları ve davranışlarının yorumu, yoruma uygun hal ve şartlar, sözleşmeye atıf, faydalı yorum, aleyhe yorum kuralı, dil aykırılıkları, mevcut olmayan terimin yerine ikame yapılması bu hükümler arasında yer almıştır.

Beşinci Bölüm : Burada Sözleşmenin kapsamına ilişkin hükümler bulunmaktadır. Sözleşmedeki açık ve örtülü yükümlülükler, taraflar arasında işbirliği görevi, sonuç borcu veya vasıta borcu, borç tipinin belirlenmesi, edimin kalitesinin tayini, fiyat tespiti, süresi belli olmayan sözleşmeye ilişkin hükümlere yer verilmiştir.

Altıncı Bölüm : İfa (edim) ile ilgili kuralları içermektedir. Bu bağlamda; ifa zamanı, bir defada ifa, kısmî ifa, ifa emri, erken ifa, ifa yeri, çekle veya başka vasıtalarla ödeme, para transfer ederek ödeme, ödeme parası, sözleşmede belirlenmeyen para, ifa maliyeti, ödemelerin mahsubu, parasal olmayan borçlarda mahsuplaşma, kamu izni için başvuru, izni elde etme usulü, izin talebinin reddedilmesi gibi hükümleri bu bölümde bulmak mümkündür.

Yedinci Bölüm : Ademi ifa (ifanın yerine getirilmemesi) hükümlerini kapsamına alan bu bölümde, ifanın tanımı, ifanın ertelenmesi, ifa için ilâve süre, muafiyet hükümleri fors majör durumuna ait düzenlemeler yer almaktadır.

İfa alt başlığında ise; para borcunda ifa, parasal olmayan borcun ifası, ayıplı ifayı düzeltme ve ikame etme, yasal ceza, çözüm yolu değişikliği gibi hükümlere yer verilmiştir.

Diğer bir alt başlıkta da; sözleşmenin feshine ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Fesih hakkı, fesih ihbarı, erken ademi ifa, yeterli iyi ifa güvencesi, feshin hükümleri, iade koşulları bunlar arasındadır.

Maddi tazminat alt başlığında ise; tazminat hakkı, tam tazminat, zararın kesinliği, zararın öngörülebilirliği, ikame anında zararın kanıtlanması, carî fiyata ilgide bulunarak zararın kanıtlanması, alacaklıya atfi kabil kısmî zarar, zararın azaltılması, para borçlarının ödenmemesi halinde uygulanacak gecikme faizleri, tazminatı hesaplama parası, sözleşme ile tespit edilen tazminat hükümleri mevcuttur.

3. UNIDROIT İlkelerinin Uygulama Alanları

Türkiye Roma'da kurulu Unidroit Enstitüsü'nün daimi üyesi olup her yıl üyelik aidatını muntazam bir şekilde ödemektedir. Buna rağmen 1994 yılında uygulamaya konulan UNIDROIT İlkelerinin günümüzde, Türkiye'de yaygın biçimde tanındığını ve milletlerarası tahkim uyuşmazlıklarında uygulandığını söylemek mümkün değildir. Oysa, bu ilkeler uluslararası maddî hukuk kuralları olarak özellikle milletlerarası tahkimde uygulama alanı bulmakta ve bu uygulamalar her gün biraz daha hız alarak yaygınlaşmaktadır.

Milletlerarası Ticarî Sözleşmelere İlişkin 1994 UNIDROIT İlkelerinin başlangıç maddesinde ilke olarak tespit edilen bu kuralların kullanılma alanları belirtilmiştir. Buna göre, bu kuralların milletlerarası ticarî sözleşmeleri yönetmeye özgü genel kurallar olduğu bilinmektedir. Ancak bu kuralların taraflar arasında yapılan sözleşmede yer alması tarafların bu hususta anlaşmalarına bağlıdır.

Ayrıca taraflar arasındaki sözleşmede hukukun genel ilkelerinin, *lex mercatoria* ve benzeri başka formüllerin kullanılması kabul edildiği zaman, bu kuralların uygulanabileceği gözardı edilemez.

Bundan başka, tarafların sözleşmelerini tâbi kıldıkları hukukun belli bir olaya uygun olan bir maddesinin bulunmaması durumunda ortaya çıkan soruna UNIDROIT kuralları çözüm getirebilecektir.

a) Milletlerarası Ticarî Sözleşmelerle Unidroit İlkeleri Arasındaki İlişki

Yukarıda madde başlıklarında yer alan ifadelerin sözünden ve özünden açıkça anlaşılmaktadır ki, bu kurallar milletlerarası ticarî sözleşmelere ilişkin tespit edilen ilke kurallardır.

O halde, her şeyden önce bir sözleşmenin milletlerarası ticarî sözleşme niteliğinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu hususta başvuru kriterleri arasında, birden ziyade devletle önemli bağın bulunması «*significant connections with more than one state*», çeşitli devletlerin mevzuatı arasında bir seçim yapılmasının zorlanması «*involving a choice between the laws of different states*» veya milletlerarası ticarî menfaatlerde etkili olması «*affecting the interests of international trade*» bulunmaktadır⁽³⁾.

Ticarî sözleşme ise geniş anlamda kullanılmaktadır. Buradaki ticaretin anlamı sadece malların veya hizmetlerin temini veya mübadelesi değil, yatırım ve/veya imtiyaz sözleşmeleri ile meslekî hizmetleri de içine alacak şekilde anlaşılmalıdır⁽⁴⁾.

⁽³⁾ <http://www.unidroit.org/english/principles/chapter-o.htm> sh.1/4.

⁽⁴⁾ *Unidroit, principes relatifs aux contrats du commerce international, Roma 1994* sh. 2.

b) Tarafların Aralarındaki Sözleşmenin Unidroit İlkelerine Tâbi Tutulmasını Kabul Etmeleri

Esasen, taraflar sözleşmelerinin uluslararası maddî hukuk ilkelerini temsil eden UNIDROIT kurallarına tâbi olacağı hususunda anlaşabilirler. Böyle bir durumda tarafların tahkim şartında (*arbitration agreement*) bu hususu belirtmeleri yeterli olur⁽⁵⁾.

Elbette, taraflar iradenin muhtariyeti prensibinin çerçevesi içinde kalmak kaydıyla aralarında akdettikleri sözleşmede UNIDROIT İlkelerinin uygulanacağını kabul edebilirler. Ancak bu ilkelerden sözleşmenin tâbi olduğu kanunun emredici hükümlerine aykırı düşen hükümler uygulama dışı kalır. Bununla birlikte, taraflar hakemlere dostça uzlaştırıcı (*amiable compositeur*) veya hakkaniyete (*ex aequo et bono*) göre karar verme yetkisi tanımış ise, hakemlerin sözleşmenin tâbi olduğu hukuka harfiyen riayet etmesi gerekmez. Ayrıca, taraflar hakemlere hakkaniyete göre karar verme yetkisi vermeseler bile, tahkim alanında gittikçe yaygınlaşan bir görüş uyarınca taraflar millî hukuklarının dışında bir hukukun tahkime uygulanması üzerinde mutabık kalabilirler⁽⁶⁾.

UNIDROIT İlkeleri mevcut millî hukuk sistemlerinde müşterek olan sözleşme hukuku kurallarını içeren bir sistemi temsil ettiğinden ve aynı zamanda milletlerarası ticarî işlemlerin özel şartlarına daha iyi uyum sağladığından, tarafların açıkça sözleşmelerinde bu kuralların uygulanacağını kararlaştırmaları haklı bir sebep de teşkil edebilir. Zira sözleşmeye taraf olanlardan herbiri, kendi millî kanunlarının sözleşmede uygulanmasını isteyebilir ve bunun sonucunda sözleşmeye uygulanacak maddî hukukun seçimi üzerinde taraflar arasında anlaşmazlık çıkabilir.

c) Tarafların Sözleşmelerine Hukukun Genel İlkelerini, Lex Mercatoria ve Benzeri Başka Formüllerinin Uygulanmasını Kabul Etmeleri

Bazen, milletlerarası bir ticarî sözleşmeye taraf olanlar sözleşmeyi tâbi kılmak istedikleri belli bir hukuk üzerinde anlaşamayabilirler. Bu takdirde sözleşmeyi genel hukuk ilkelerine (*general principles of law*) milletlerarası ticarî örf ve âdete (*usages and customs of international trade*) veya *lex mercatoria*'ya tâbi tutabilirler. Ancak taraflarca yapılan böyle bir seçim, uygulanacak bu kurallardaki belirsizliği veya boşluğu ortadan kaldırmaz. Bu türden herhangi bir sorunu gidermek için UNIDROIT İlkelerinin uygulanmasının son derece yararlı olduğu inancını taşımaktayız⁽⁷⁾.

⁽⁵⁾ <http://www.unidroit.org/english/principles/chapter-o.htm> sh.2/4.

⁽⁶⁾ DAYINLARLI, K., *Uncitral Kurallarına Göre Uzlaşma ve Tahkim*, Model Kanun m. 28 (1), sh. 116; <http://unidroit.org/english/principles/chapter-o.htm> sh.2/4.; see also at the same page the explanation

d) Sözleşmeye Uygulanacak Belli Hukukun Özel Bir Maddesinin Tespitinin Güçlüğü

Belli bir kanunun uygulanacak özel hükmünün bulunmasının mümkün olmaması halinde UNIDROIT İlkelerinin çözüme yardımcı olması da olanaklıdır. Bazen tarafların seçtikleri hukukun özel hükümlerinin uygulanması halinde aşırı bir maliyetle karşılaşılabilir veya aşırı derecede gayret sarfedilmesi gerekebilir. Bazen de tarafların seçtiği hukuk, taraflardan birine çok daha yakın olabilir veya ona beklenenin üstünde ve gerektiğinden fazla avantaj sağlayabilir. Bu durumda uluslararası (*supranational*) veya (*transnational*) nitelikli UNIDROIT İlkelerinin uygulanması, tahkimde taraflara eşit davranma ilkesine daha uygun düşer.

e) Milletlerarası Yeknesak Hukukun Diğer Belgelerinin Yorumlanması veya Tamamlanması

Öte yandan, UNIDROIT İlkelerinin yorum aracı olarak da kullanılması mümkündür. Zira millî ve milletlerarası kurallar uygulanırken yorum sorunu çıkabilir. Çünkü hangi kanun olursa olsun uyumsuzluk konusu somut olayın tüm sorunlarına cevap vermeyebilir. Değişik hukuk sistemlerinde birbirinden farklı yorum yapılması da mümkündür.

Yorum için UNIDROIT İlkelerine başvurma, üzerinde yorum yapılacak konuyu milletlerarası düzeyde inceleme ve algılama imkânı vermektedir. Bu nedenle, UNIDROIT İlkelerine yorum için başvurulmasının, bu konuda yoruma ihtiyaç duyanlar için önemli ölçüde kolaylık sağlayacağı kuşkusuzdur.

f) Unidroit İlkelerinin Millî ve Milletlerarası Kanun Koyucular Tarafından Örnek Alınması

UNIDROIT İlkelerinin millî ve milletlerarası kanun koyucularına ilham kaynağı olması da çoğu kez karşılaşılan durumlar arasında yer almıştır. Bu ilkelerin yapılacak düzenlemelerde model hüküm olarak alınabileceğini gözardı etmemek gerekir. Özellikle, millî kanun koyucular için mevcut kanunlarını günün koşullarına cevap verecek şekilde hazırlamalarında yardımcı olabilir. UNIDROIT İlkelerinin milletlerarası standartları yakalama çabasında olan millî kanun koyucularına ilham kaynağı oluşturacağı ifade edilmiştir. Ekonomik ve sosyo-politik yapısında ani değişiklik yapılması istenen ülkeler bakımından önemli bir başvuru kaynağı (*term of reference*) olarak alınabilir. Böyle bir düzenleme yapılması durumunda, en azından UNIDROIT İlkelerinde kullanılan deyimler seçilmiş olacağı için, milletlerarası alanda terim birliğine gidilmiş ve bunun doğal sonucu olarak da yorum yapılmasına ihtiyaç duyulması asgari düzeye indirilmiş olur⁽⁸⁾.

regarding art. 42(1) of the 1965 Convention on the settlement of Investment Disputes between States and Nationals of the other States (Icsid convention).

⁽⁷⁾ Aynı yönde görüş için bkz. <http://www.unidroit.org/english/principles/chapter-o.htm> sh.3/4.

⁽⁸⁾ (dn. 4), 6

UNIDROIT İlkelerinin başlangıç maddesinde bu kuralların milletlerarası yeknesak hukukun diğer belgelerinin yorumlanması ve tamamlanması amacıyla kullanılabileceği de öngörülmüştür.

Acaba uyuşmazlığı çözüme kavuşturacak hakem veya hakem kurulu belli bir ihtilâfta tahkime uygulanan yerli hukukun yorumunda veya tamamlanmasında UNIDROIT İlkelerini kullanabilir mi?

Bu sorunun cevabını şöyle vermek mümkündür:

Taraflar görev belgesinde (*terms of reference*) veya taleplerinde UNIDROIT İlkelerinin uygulanacağını kabul etmişlerse, tarafların bu iradesi hakemleri bağlar ve hakemler UNIDROIT İlkelerini uygulamak zorunda olur. Ancak burada dikkat edilecek husus, böyle bir durumda UNIDROIT İlkelerinin yerli hukukun emredici hükümlerine veya kamu düzenine ters düşen hükümleri uygulanmaz⁽⁹⁾.

Demek ki UNIDROIT İlkelerinin başlangıç maddesinde ifade edildiği gibi tarafların sözleşmelerinin hukukun genel ilkelerine, *lex mercatoria* ve benzeri kurallara tâbi olduğunu belirtmeleri halinde dahi hakemlerin uygulamada bazı sorunlarla karşılaşmaları ihtimali mevcuttur.

Bazen, taraflar sözleşmelerinin UNIDROIT İlkelerine tâbi olmadığını (*explicitly to opt out of the Principles*) da açıkça belirtebilirler.

UNIDROIT İlkelerinin sözleşmeye uygulanması taraflarca hariç tutulmuşsa ve sözleşmenin de ihlâli söz konusu ise bu durum acaba tarafların sözleşme öncesi müzakerelerini de kapsar mı?

Duruma göre böyle bir özellik arzedilen husus, bir usul sorunu ise tahkim mahkemesi tahkim yeri'nin (*the seat of arbitration*) veya sözleşmenin yapıldığı yerin milletlerarası özel hukukuna müracaat edebilir. Elbette bu başvuruyu taraflar da kendi aralarında varacakları bir anlaşma ile kararlaştırabilirler⁽¹⁰⁾.

Kanaatımıza göre, yerel kanunun sessiz kalması durumunda yardımcı kural olarak UNIDROIT İlkelerinin uygulanması mümkündür. Fakat, taraflar aksini açıkça kararlaştırmadıkça yerli kanunun özel hükümlerini gözardı etme olanağının bulunmadığı kanaatındayız.

4. UNIDROIT İlkeleri İle Tahkime Uygulanacak Yerel Hukukun İlişkisi

Bazen UNIDROIT İlkeleri ile yerel hukukun hükümleri belli bir konuda uyum içinde olmayabilir. Örneğin, para borçlarının ifa yeri alacaklının iş merkezinin olduğu yerdir⁽¹¹⁾.

⁽⁹⁾ DESSEMONTET, François. *Use of the Unidroit Principles to interpret and supplement Domestic Law*. ICC International Court of Arbitration Bulletin sh. 39.

⁽¹⁰⁾ DESSEMONTET, François (dn. 9), 41.

⁽¹¹⁾ DAYINLARLI, K., (dn. 1), m. 6.1.6 (a), 85.

UNIDROIT İlkelerinde buna paralel bir hüküm İsviçre Borçlar Kanununun 74/1 maddesinde de mevcuttur⁽¹²⁾.

Türk Borçlar Kanununun 73/1 maddesinde de aynı hüküm yer almıştır. Buna göre, “*Borç bir miktar paradan ibaret ise tediye alacaklının verme zamanında mukim bulunduğu yerde vuku bulur*”. Fakat Fransız hukukunda ödemenin borçlunun yerleşim yerinde yapılacağı belirtilmiştir. Code civil m. 1247/3’deki bu hüküm şöyledir: “*Bu durumlar dışında, ödeme borçlunun yerleşim yerinde yapılır*”⁽¹³⁾. Alman hukukunda da ödeme borçlunun yerleşim yerinde yapılır⁽¹⁴⁾.

Öte yandan, belli bir olayda zararın haklılık derecesi tespit edildiği zaman, zararın miktarının tam olarak tespiti zorunluluğu aranmayabilir. Tazmin edilecek zarar nedeniyle tazminat miktarını tahkim mahkemesi takdir yetkisini kullanarak belirleyebilir⁽¹⁵⁾. Aynı yönde hüküm, UNIDROIT İlkelerinin m.7.4.3⁽¹⁶⁾ de; İsviçre ve Türk Borçlar Kanununun 42/2 maddesinde de mevcuttur⁽¹⁷⁾.

Bundan başka, UNIDROIT İlkelerinin 7.4.13 hükmüne göre tahkim mahkemesi aşırı bulduğu cezaî şartın miktarını hakkaniyete uygun seviyeye indirebilir⁽¹⁸⁾. Aynı yönde bir hüküm İsviçre Borçlar Kanununun m.163/3⁽¹⁹⁾ ve Türk Borçlar Kanununun m. 161/3’de⁽²⁰⁾; Fransız Code Civil m. 1152 (2) de mevcuttur⁽²¹⁾.

Yukarıdaki hükümlerde görüldüğü gibi UNIDROIT İlkeleri yerel kanuna aykırı düşüyorsa, UNIDROIT İlkeleri değil, yerel kanunun hükümleri uygulanır. Bunun istisnası da vardır: Taraflar sözleşmelerinden doğan ihtilâfların UNIDROIT İlkelerine göre çözüme kavuşturacağını kararlaştırmış ise o takdirde, UNIDROIT İlkeleri öncelikle uygulanır⁽²²⁾. Ancak bu takdirde dahi UNIDROIT İlkelerinin milletlerarası kamu düzenine ve ülkenin emredici hükümlerine aykırı olmaması gerekir.

(12) “The place of performance is determined by the express or such implied agreement of the parties as may be indicated by the circumstances.

In the absence of provisions to the contrary the following principles shall apply:

1) Financial obligations shall be paid at the place where obligee has his domicile at the time of performance”.

(13) “Hors ces cas, le paiement doit être fait au domicile du débiteur” *Megacode Code Civil*, Dalloz 1999, sh. 1088.

(14) DESSEMONTET, François. *International Court of Arbitration. Unidroit Principles of International Commercial Contracts*, sh. 43.

(15) *Unidroit Nations Compensation Commission Decision of 23 September 1997*. www. Unilex.info DESSEMONTET, François, sh. 43.

(16) DAYINLARLI, K., (dn. 1), m. 7.4.3 (3), 128.

(17) *İsviçre Borçlar Kanunu* m. 42/2: “If the exact amount of damages cannot be established, the judge shall assess them in his discretion, having regard to the ordinary course of events and the measures taken by the damaged party”.

(18) DAYINLARLI, K., (dn. 1) m. 7.4.13 (2), 137.

(19) “Excessively high liquidated damages shall be reduced at the discretion of the judge”. *Swiss-American Chamber of Commerce Contract Law volume I*, sh. 36.

(20) *Borçlar Kanunu* 161/3 “Hâkim fahiş gördüğü cezaları tenkis ile mükelleftir”.

(21) *Code Civil* m. 1152/2 (Loi no 85-1097 du 11 octobre 1985) “Neanmoins, le juge peut, même d’office, modérer ou augmenter la peine” (Loi no 75-597 du 9 juillet 1975) “qui avait été convenue, si elle est manifeste ment excessive ou dérisoire. Toute stipulation contraire sera réputée non écrite”.

(22) DESSEMONTET, François. (dn. 14), 43.

UNIDROIT İlkelerinin yerel kanunu tamamlayıcı rolü Profesör BONELL'in ifade ettiği gibi Dünyadaki hangi ileri hukuk sistemini ele alırsak alalım, milletlerarası mevcut ticaretin tüm özel ihtiyaçlarına tamamen cevap veren hükümleri içerdiği düşünülemez⁽²³⁾.

Yerel kanunun sessiz kaldığı yerde, UNIDROIT İlkelerinin yardımcı kural olarak tahkim mahkemesince uygulanması mümkündür. Örneğin, İsviçre hukukunda sözleşme öncesi müzakerelerde iyiniyetli hareket etme görevi açıkça belirtilmemiştir. Oysa, UNIDROIT İlkelerinde m. 2.15'de *Culpa in Contrahendo*'nun varlığı bilinmektedir. O halde, bu görevin ihlâlini içeren bir olayda UNIDROIT İlkelerinin 2.15 maddesinden yararlanmak mümkündür⁽²⁴⁾.

UNIDROIT İlkeleri m. 6.2.2 ve m. 6.2.3'de Hardship (güç durum) ve m. 7.1.7'de fors majörden bahsetmekte, bunların tanımını yapmakta ve bu olaylara ilişkin düzenleme getirmektedir. Bu iki kavram ise, İsviçre Borçlar Hukukunda m. 119 ve m. 373/2 ve Türk Borçlar Hukukunda m. 117 ve m. 365/2'de *Clausula Robus sic stantibus* olarak yer almaktadır. Fransız kanunu ise, edimlerin bozulan dengesini yeniden tesis etmek için sözleşmenin hâkim (tahkim mahkemesi) tarafından uyarlanabileceğini taşınmaz mallara ilişkin birkaç istisna dışında halen kabul etmemektedir⁽²⁵⁾.

UNIDROIT İlkelerinin 7.4.3 (2) maddesinde zarar nedeniyle “bir şansın kaybı gerçekleşmesinin ihtimal dahilinde olması ölçüsünde zararın tazmin edilebileceği” öngörülmüştür. Fransa'da ve İsviçre'de Borçlar Kanunlarında böyle bir düzenleme mevcut değildir. Bununla birlikte, tazminat başlığı altında yapılan taleplerde davacılar bu tür bir talebi sıkça yapmaktadır. Bu itibarla, UNIDROIT İlkelerinin bu maddesi ihtilâfın çözümünde tahkim mahkemesine yardımcı olabilir⁽²⁶⁾.

Öte yandan, UNIDROIT İlkelerinin 7.4.2 (2) maddesinde “zararın parasal olmayabileceği ve özellikle duyulan fizikî veya manevî acı şeklinde olabileceği, öngörülmüştür. Bu tür düzenleme ve manevî acının giderilmesi İsviçre hukukunda mevcuttur. Hatta bir çok ihtilâf iş hayatının bozulması ve sarsılması durumlarını da içermektedir. Bunun aksine, Milan Millî ve Milletlerarası Tahkim'inde şirketlerin manevi acı çekmeyeceği şeklinde karar verilmiştir⁽²⁷⁾.

UNIDROIT İlkelerinin yerel kanunun yorum vasıtası olarak kullanılması da mümkündür. Bazı tahkim davalarında hakemlerin tespitine göre UNIDROIT İlkeleri ile tahkime uygulanacak yerel hukuk aynı çözüm sonuçlarını vermektedir⁽²⁸⁾.

(23) BONELL, M.J. *The Unidroit Principles and Transnational Law (2000) v. Unif.I.Rev* : 214 A. Hartkamp. The Use of the Unidroit Principles of International Commercial Contracts by national and supranational courts' in new mercatoria, 253 at 258-259 gives eleven examples of provisions in the principles that are lacking in some domestic law.

(24) DAYINLARLI, K., (dn. 1), m. 2.15, 38-39.

(25) DESSEMONTET, François.(dn. 14), 48; cass.civ., 6 March 1876, D.P. 1876. I. 193 (Annot. Giboulot). Les Grands arrêts de la jurisprudence civile. t.z (Paris: Dalloz, 2000 no 163).

(26) DESSEMONTET, François.(dn. 14), 48.

(27) Award of 1 December 1996, www. Unilex.info

(28) K.P. Berzer'e göre uluslararası hukuk (transnational law) %54 oranında yerel hukukun tamamlanmasında, %33 oranında da yerel hukukun yorumlanmasında kullanılmıştır.

Bazen de incelenen hakem kararlarında UNIDROIT İlkelerinin tahkime uygulanan yerel hukuktan farklı bir çözüm getirdiği ve bu nedenle kullanılmasının mümkün olmadığı görülmüştür⁽²⁹⁾.

Tahkim davalarının bazılarında ise UNIDROIT İlkelerinin uygulanmasının reddedildiğini görüyoruz⁽³⁰⁾.

SONUÇ

Milletlerarası Ticarî Sözleşmelere İlişkin olup Roma'da 1994 yılında kabul edilen UNIDROIT İlkelerinin milletlerarası ticarî tahkimde uygulanmasının hızla yayıldığını görmekteyiz.

UNIDROIT İlkelerinin kabul eden Devletlerin sayısı 10 Mart 2003 tarihi itibarıyla 59'a ulaşmıştır⁽³¹⁾.

UNIDROIT İlkeleri dünyadaki önemli hukuk sistemlerinde mevcut hukukî kavram ve müesseselerin nitelik ve içeriğini alabildiğince yansıtmaktadır. Henüz üye olmayan Devletlerin de ileride bu ilkeleri kabul edeceğine inancımız tamdır. Bu görüş ve izlenimlerden hareket ederek UNIDROIT İlkelerinin milletlerarası ticaretin globalleştiği dünyamızda, hukukun daha yeknesak hale getirilmesine önemli katkıda bulunacağı kuşkusuzdur. Yukarıdaki saydığımız nedenlerle milletlerarası tahkimde uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulmasında UNIDROIT İlkelerinin faydaları artık gözardı edilemeyecek boyutlara ulaşmıştır.

Faydalı olacağı inancı ile UNIDROIT İlkelerinin İngilizce ve Fransızca asıllarından hareketle tarafımızdan yapılan Türkçe'ye çevirisi⁽³²⁾ bu makalemizin ekinde sayın okurlarımızın istifadesine sunulmuştur.

⁽²⁹⁾ *Partial award of 4 September 1996 in ICC case 85-40.* www.unilex.info. *Award of 17 December 1996, Court of Arbitration affiliated to the Economic Chamber of Agrarian Chamber of Czech Republic.* www.unilex.info; *award of Helsinki, Finland 1998.* www.unilex.info.

⁽³⁰⁾ *Final award in ICC case 8873, (1999) ICC Arbitration Bull. 78,* www.unilex.info; *final award 5 May 1999 in ICC case 7365 concerning article 7.4.9 of Unidroit Principles* www.unilex.info.

⁽³¹⁾ Bkz. *International Institute for Unification of Private Law (Unidroit).* <http://www.unidroit.org/english/presentation/main.htm>, sh. 1/6.

⁽³²⁾ Unidroit'nun resmî dilleri İngilizce, Fransızca, Almanca, İtalyanca ve İspanyolca'dır. Çalışma dilleri ise İngilizce ve Fransızca'dır. Bkz. <http://www.unidroit.org/english/presentation/main.htm>, sh. 2/6.

MİLLETLERARASI TİCARİ SÖZLEŞMELERE İLİŞKİN UNIDROIT İLKELERİ *

BİRİNCİ BÖLÜM

Genel Hükümler

Madde 1.1

(Sözleşme Yapma Özgürlüğü)

Taraflar sözleşme yapma ve onun içeriğini belirlemede serbesttir.

Madde 1.2

(Sözleşmenin şekli)

Bu ilkeler sözleşmenin yazılı olarak akdedilmesini ve tespitini zorunlu kılmaz. Sözleşme şahitler dahil, herhangi bir vasıta ile ispat edilebilir.

Madde 1.3

(Sözleşmenin bağlayıcı gücü)

Geçerli olarak yapılan sözleşme onu yapan tarafları bağlar. Sözleşme ancak sözleşmedeki şartlar uyarınca veya tarafların müşterek anlaşması ile veya bu ilkelerde yazılı sebeplerle değiştirilebilir veya sona erdirilebilir.

Madde 1.4

(Emredici kurallar)

Bu ilkeler devletler özel hukukun ilgili hükümlerinin uygulanan millî, milletlerarası veya uluslararası menşeli emredici hukuk kurallarının uygulanmasını hiçbir suretle kısıtlamaz.

Madde 1.5

(Taraflarca hariç tutma veya değişiklik)

Aksi bu ilkelerde hükme bağlanmadıkça, taraflar bu kuralların uygulanmasını hariç tutabilir veya onların hükümlerinin herhangi birinden ayrılabilir veya etkilerini değiştirebilirler.

Madde 1.6

(İlkelerin yorumu ve boşlukların doldurulması)

(1) Bu ilkelerin yorumu için, onların milletlerarası niteliği ve amacı, özellikle uygulamadaki yeknesaklığı geliştirme gereği hesaba katılacaktır.

(2) Bu ilkelerin uygulama kapsamına giren fakat onlar tarafından çözüme kavuşturulmayan sorunlar, mümkün olduğu ölçüde onların esinlendiği genel ilkelere göre çözümlenecektir.

* Unidroit İlkelerinin Türkçe'ye çevirisi Prof. Dr. Kemal DAYINLARLI tarafından yapılmıştır. İngilizce, Fransızca ve Türkçe metinlerini bir arada bulmak için; bkz. Milletlerarası Ticarî Sözleşmelere İlişkin İlkeler (Roma, 1994), Ankara, 2003.

Madde 1.7

(İyi niyet)

- (1) Taraflar milletlerarası ticarete iyi niyet kurallarına uymak zorundadırlar.
- (2) Taraflar bu yükümlülüğü bertaraf edemeyeceği gibi kapsamını da sınırlayamazlar.

Madde 1.8

(Teamüller ve uygulamalar)

(1) Taraflar üzerinde mutabık kaldıkları teamüllerle, aralarında tespit ettikleri uygulamalarla bağlıdırlar.

(2) Taraflar, milletlerarası ticarete geniş çapta tanınan ve ilgili ticarî dalda sözleşmelerde taraflarca düzenli olarak görülen, uygulanması mantıksız olmayan tüm teamüller ile bağlıdırlar.

Madde 1.9

(Tebliğ)

- (1) Tebligat talep edildiği zaman, hal ve şartlara uygun olan her vasıta ile yapılabilir.
- (2) Tebligat gönderilene ulaştığı zaman sonuç doğurur.
- (3) Bir önceki paragrafın amacı bakımından, bir tebligat gönderilene sözlü olarak yapılınca veya onun işyerine veya posta adresine teslim edilince gönderilene ulaştığı olur.
- (4) Bu maddenin amacı bakımından «tebligat» deyimini bir beyana, isteme, dava dilekçesine veya diğer bir niyet bildirimine de uygulanır.

Madde 1.10

(Tanımlar)

İşbu ilkelere:

- “mahkeme” tahkim mahkemesini içerir;
- taraflardan herhangi birinin birden çok iş yeri varsa ilgili “iş yeri”, sözleşme ve onun ifası ile en yakın ilişkisi olan ve sözleşmenin ifasından herhangi bir zaman önce veya sözleşme yapılırken taraflarca öngörülen veya bilinen şartlardaki yerdir.
- “borçlu” borcun ifasını yapmakla mükellef olan kişiyi ve “alacaklı” da borcun ifasını talep etmeye hakkı olan kişiyi belirtir.
- “yazılı” deyimini bilginin içeriğini muhafaza etmeye izin veren, bilgi ihtiva eden ve somut olarak maddî iz bırakan her türlü haberleşme anlamını ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Kuruluş

Madde 2.1

(Kuruluş şekli)

Bir sözleşme, ya icabın kabulü ile yada tarafların yeterli bir mutabakatını gösteren davranışları ile oluşur.

Madde 2.2

(İcabın tanımı)

Bir sözleşmenin meydana getirilmesi için sunulan bir teklif, yeterince belirli ise ve kabulü halinde teklif sahibinin bağlanma iradesini gösteriyorsa bir teklif sayılır.

Madde 2.3

(İcabın geri alınması)

- (1) İcab gönderilene ulaştığı zaman geçerlilik kazanır.
- (2) İcabın, dönülmez olduğu durumlarda bile, geri alınma beyanı icaptan önce veya gönderilene icapla aynı zamanda ulaşıyorsa icap geri alınabilir.

Madde 2.4

(İcaptan dönme)

(1) Fesih bildirim muhataba kabulün gönderilmesinden evvel ulaşırsa, sözleşme akdedilene kadar, icaptan dönülebilir.

(2) Bununla birlikte,

- a) kabul için belirli bir müddet tayin etmek suretiyle veya başka şekilde icabın dönülmez olduğunun belirtilmiş olması halinde, veya
- b) gönderilen kişinin haklı nedenlere dayanarak icabın dönülmez olduğunu varsayması ve buna göre hareket etmiş olması halinde,

icaptan dönülemez.

Madde 2.5

(İcabın reddi)

Red onu teklif edene ulaştığı zaman teklif son bulur.

Madde 2.6

(Kabulün şekli)

(1) Gönderilen kişi tarafından teklife rıza gösterildiğini işaret eden herhangi bir beyan veya davranış kabulü oluşturur. Sessiz veya hareketsiz kalma tek başına kabul olarak değerlendirilemez.

(2) Kabul, mutabakatı belirten davranışın teklif sahibine ulaşması ile geçerlilik kazanır.

(3) Bununla birlikte, teklife göre taraflar arasında tespit edilen uygulama veya teamül, teklif sahibine tebliğ etmeden muhatap bir fiil ifa ederek rızasını bildirebilirse, bu fiilin tamamlandığı anda kabul hüküm ifade eder.

Madde 2.7
(Kabulün süresi)

İcab, teklif sahibinin belirttiği süre içinde veya böyle bir zaman belirtilmemiş ise, hal ve şartlar içinde özellikle teklifi sunan tarafından kullanılan iletişim vasıtalarının çabukluğu dikkate alınarak makul bir süre içinde kabul edilmelidir. Sözlü bir teklif, hal ve şartlar aksini göstermedikçe derhal kabul edilmelidir.

Madde 2.8
(Kabul için belirlenen süre)

(1) Teklif sahibi tarafından bir telgraf yada mektupta kabul için verilen süre, telgrafın çekilmesi için verildiği zamanda veya mektup üzerinde görülen tarihte veya böyle bir tarih yoksa zarfta görünen tarihte işlemeye başlar. Anında gerçekleştirilen haberleşme yolu ile yapılan icapta kabul için teklif sahibinin tespit ettiği kabul süresi icabın gönderilene ulaşması ile işlemeye başlar.

(2) Kabul süresi işlerken bu sürenin içine düşen tatil ve çalışılmayan günler bu sürenin hesabında dikkate alınır. Bununla birlikte, sürenin son günü teklif sahibinin işyerinde tatil veya çalışılmayan güne düştüğü için kabul bildirimini teklif sahibinin adresine teslim edilemezse, süre takip eden ilk iş gününe kadar uzar.

Madde 2.9
(Gecikmiş kabul. İletmede gecikme)

(1) Teklif sahibi gecikmeksizin kabulün geçerli olacağını muhataba bildirdiği veya ona bu hususta bir tebligat gönderdiği takdirde gecikmiş kabul, her şeye rağmen geçerli sonuç doğurur.

(2) Teklifi sunanın gecikmeksizin teklifin hükmünün sona erdiğini belirtmesi durumu saklı kalmak kaydıyla, gecikmiş kabul ihtiva eden bir mektup yada diğer bir yazının normal şartlarda gönderilmiş olsaydı teklif sahibine vaktinde ulaşmış olacağı anlaşılırsa kabul olarak sonuç doğurur.

Madde 2.10
(Kabulün geri çekilmesi)

Kabul, teklif sahibine en geç kabulün hüküm doğurabileceği anda ulaşırsa kabul geri çekilebilir.

Madde 2.11
(Kabulün tadili)

(1) Kabul anlamına gelen fakat icaba ilâveler, sınırlamalar veya başka değişiklikler içeren teklife verilen cevap, icabın reddi anlamına gelir ve karşı teklif oluşturur.

(2) Her halükârda, teklif sahibinin gecikmeksizin tadile karşı çıktığını belirttiği durumlar saklı kalmak kaydıyla, kabul anlamına gelen fakat icabın koşullarının esasını değiştirmeyen tamamlayıcı unsurları içeren veya bu unsurlara dair mutabakatsızlık ifade etmeyen cevap, kabul oluşturur. Şayet onu yapmazsa, sözleşmenin koşulları kabulde belirtilen değişikliklerle teklif şartlarıdır.

Madde 2.12
(Yazılı teyit)

Sözleşmeyi esas olarak farklı kılan değişiklikler veya alıcının gecikmeksizin değişikliklere mutabakatı olmadığını bildirdiği haller olmadıkça, sözleşmenin yapılmasından sonra makul bir süre zarfında gönderilen, sözleşmenin teyidi niteliğinde olan bir yazının, tamamlayıcı ve farklı unsurlar içermesi durumunda, bu unsurlar sözleşmenin parçasını oluşturur.

Madde 2.13
(Esasa veya şekle ilişkin bazı hususlara dair bir mutabakata tabi sözleşme)

Müzakereler esnasında, taraflardan biri sözleşmenin yapılması için, esasa veya şekle ilişkin bazı sorunlar üzerinde anlaşmaya varılmasını zorunlu kılarca, sözleşme ancak tarafların bu sorunlar üzerinde mutabık kalmaları ile yapılmış olur.

Madde 2.14
(Tespiti daha sonraya bırakılan hüküm)

(1) Taraflar bir sözleşme yapma hususunda anlaşılırlarsa, bir hükmün ileride varılacak bir mutabakatla tayin edilmesi veya bir üçüncü şahsın kararına gönderme yapmaları durumu sözleşmenin yapılmasına engel olmaz.

(2) Sonuçta bu olayla,

- a) Daha sonra tarafların hüküm üzerinde mutabakata varmaması durumunda; ya da
- b) Üçüncü kişinin hükmü belirlememesi durumunda,

Bu hükmü tayin etmek için mevcut hal ve şartlarda tarafların niyetini hesaba katarak başka bir seçeneğin makul görülmesi halinde, sözleşmenin varlığı sonradan etkilenmez.

Madde 2.15
(Müzakerelerde kötü niyet)

(1) Taraflar müzakere yapmakta serbesttirler ve bir mutabakata varmadıkları takdirde sorumlu tutulamazlar.

(2) Fakat, kötü niyetle müzakere yapan veya yapılan müzakereyi kesen taraf, diğer tarafa verdiği zararı tazmin etmekle yükümlüdür.

(3) Özellikle anlaşmaya varmama niyetinde olduğunu bilerek müzakereye girişen veya devam eden taraf, kötü niyetlidir.

Madde 2.16
(Gizlilik görevi)

Taraflar sonuçta sözleşmenin yapılıp yapılmadığına bakılmaksızın müzakereler sırasında gizli tutacağı bilgiyi diğer taraftan alan taraf onları ifşa etmemek ve kişisel çıkarları için haksız olarak kullanmamakla yükümlüdür. İcabı halde, bu görevin ihlali, diğer tarafın ondan elde edeceği menfaati içeren bir tazminata yer verebilir.

Madde 2.17
(Bütünlük maddeleri)

Tarafların üzerinde mutabık kaldıkları tüm şartları kapsayan bir belgeyi işaret eden bir maddeyi içeren yazılı bir sözleşme, daha önceki beyanlar ve mutabakatlarla eleştirilemez veya tamamlanamaz. Bununla birlikte, bu beyanlar veya mutabakatlar, belgenin yorumlanmasında kullanılabilir.

Madde 2.18
(Yazılı değişikliğe ilişkin maddeler)

Yazılı bir sözleşmede tadil veya geri alınmanın yazılı bir anlaşma ile gerçekleştirileceğine dair bir hükmün olması durumunda, tadil veya geri alma başka herhangi bir şekilde gerçekleştirilemez. Bununla birlikte, davranışı diğer tarafı böyle bir sonuca sevkeden taraf bu hükmün yararından mahrum bırakılabilir.

Madde 2.19
(Tip maddeler)

(1) Taraflardan biri veya ikisi tip maddeler kullanırsa, 2.20'den 2.22'ye kadar olan maddeler saklı kalmak kaydıyla sözleşmenin oluşmasına ilişkin genel hükümler uygulanır.

(2) Tip-maddeler taraflardan birinin genel olarak ve tekraren kullandığı ve önceden düzenlenmiş olan ve diğer taraf ile önceden müzakere edilmeden kullanılan hükümlerdir.

Madde 2.20
(Alışık olunmayan hükümler)

(1) Tip-madde oluşturan bir madde, karşı tarafın açıkça mutabakat vermesi durumu hariç, diğer tarafın onu sözleşmede görmesini makul olarak beklemediği nitelikte ise geçersizdir.

(2) Bir maddenin bu nitelikte olup olmadığını belirlemek için onun içeriği, kullanılan dili veya takdim edilişi dikkate alınır.

Madde 2.21
(Standart hükümler ve standart olmayan hükümler arasında çelişki)

Standart bir madde ile standart olmayan madde arasında çelişki olması durumunda, bu standart olmayan maddenin diğerine üstünlüğü vardır.

Madde 2.22

(Tip maddeler üzerinde uyumsuzluk)

Üzerinde bir mutabakata varmadan taraflar tip-maddeler kullanırlarsa, buna rağmen esasta, tarafların mutabık kaldıkları maddeler ile taraflar için içeriği müşterek olan tip maddeler dikkate alınarak, önceden veya daha sonra ve gecikmeksizin taraflardan birinin diğerine böyle bir sözleşme ile bağlı olmadığını bildirmesi durumu dışında, akit yapılmış sayılır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Geçerlilik

Madde 3.1

(Ele alınmayan hususlar)

Bu ilkeler:

- (a) Tarafların ehliyetsizliğinden;
- (b) Tarafların yetkisizliğinden;
- (c) Sözleşmenin ahlâka ve kanuna aykırılığından kaynaklanan geçersizliklere dair hususları ele almaz.

Madde 3.2

(Tek mutabakatla geçerlilik)

Bir sözleşmenin akdedilmesi, tadili veya ona son verilmesi için başka bir şey aranmaksızın sadece tarafların anlaşması yeterlidir.

Madde 3.3

(Başlangıçtaki imkânsızlık)

(1) Sözleşme akdedildiği anda taraflardan birinin yükümlülüklerini yerine getirme imkansızlığı içinde olması durumu, tek başına sözleşmenin geçerliliğini etkilemez.

(2) Sözleşme akdedildiği anda sözleşmeye konu olan malvarlığı üzerinde taraflardan birinin tasarruf yapma yetkisinin olmamasında da durum aynıdır.

Madde 3.4

(Hatanın tanımı)

Hata, sözleşmenin yapılması anında olaylara veya mevcut hukuka ilişkin yanlış bir inançtır.

Madde 3.5

(Hata nedeniyle iptal)

(1) Hata nedeniyle iptal, sözleşmenin yapılışı esnasında taraflardan biri tarafından ancak, aynı şartlarda yer alan, mantıklı bir kimsenin taahhüt altına giremeyeceği veya gerçek durumu bilseydi esasa dayalı farklı şartlarda taahhüt edeceği önemde olan ve diğer tarafın:

- a) Aynı hatayı yaptığı veya hataya sebebiyet verdiği veya hatayı bildiği veya bilmesi gerektiği ve iyiniyetle yapılan ticarî standartlara aykırı olduğu ve hataya maruz kalanı hata içinde bırakmanın iyiniyet gereklerine aykırı olduğu; veya
 - b) Diğer tarafın, iptal zamanında, sözleşmenin hükümlerini ileri sürmek suretiyle hareket etmediği bir hata olduğu takdirde ileri sürülebilir.
- (2) Bununla birlikte, hata
- a) Hata yapanın ağır kusurundan meydana geldiği zaman; veya
 - b) Hatanın hata yapma riski olduğunun tahmin edildiği bir konuda yapıldığı veya şartlar göz önüne alındığında hatalı tarafın böyle bir riske katlanması zorunlu olduğu takdirde, hata nedeniyle iptal ileri sürülemez.

Madde 3.6

(İfade etmede veya iletişimde hata)

Bir beyanın ifade edilmesinde veya iletilmesinde yapılan hata, bu beyan sahibine atfedilir.

Madde 3.7

(İfanın yerine getirilmemesi halinde açık çareler)

Hal ve şartlar, bir tarafa, ifa etmeme olanağını veriyorsa veya verebilir idiyse, hata nedeniyle sözleşmenin iptali ileri sürülemez.

Madde 3.8

(Hile)

Bir tarafın taahhüdü diğer tarafın hileli davranışlarıyla özellikle onun sözü veya hareketleri ile belirlenmiş veya bu taraf ticarî işlerde iyiniyet kurallarına aykırı olarak, diğer tarafa bildirmesi gerekli olan özel şartları hileli biçimde bildirmemiş ise, buna maruz kalan taraf hile sebebiyle sözleşmenin iptalini ileri sürebilir.

Madde 3.9

(Tehdit)

Bir taraf, diğer tarafın tehdidi ile sözleşme yapmaya sevk edildiği zaman hal ve şartlar dikkate alındığında, tehdidin ciddiliği ve yakınlığı tehlide maruz kalan tarafa makul herhangi bir çıkış yolu bırakmaz ise, tehdit nedeniyle sözleşmenin butlanını ileri sürebilir. Bir tarafın tehdit edildiği fiil veya ihmalin kendisinin haksız olması veya sözleşmenin yapılmasını temin için böyle bir tehlide müracaat edilmiş olması durumunda özellikle tehdit haklı olmaz.

Madde 3.10

(Aşırı yararlanma)

(1) Bir sözleşmenin veya onun maddelerinden birinin bir tarafa haksız olarak aşırı bir yarar sağlaması durumunda, sözleşmenin akdedilmesi sırasında diğer tarafça gabin sebebiyle butlanı, ileri sürülebilir. Özellikle, diğer unsurlar arasında şu hususlar dikkate alınmalıdır:

- a) Bir taraf diğer tarafın ilk tarafa bağımlı olmasından, iktisaden zayıf veya acil ihtiyaçlarından, veya tedbirsizliğinden, cehaletinden, tecrubesizliğinden veya müzakere yeteneğinin yetersizliğinden faydalanarak haksız avantaj sağlamış ise; ve
- b) Sözleşmenin niteliği ve amacı.

(2) Mağdur olan tarafın istemi üzerine, mahkeme sözleşmeyi veya maddesini, ticarî alanda iyiniyetin zorunlu kıldığı şekle uyarlayabilir.

(3) Mahkeme aynı şekilde butlan tebliğini alan tarafın isteği üzerine, tebliğ keşidecisinin gecikmeksizin haberdar olması ve sonuçta buna tepki göstermemesi kaydıyla sözleşmeyi veya maddeyi uyarlayabilir. O takdirde, 3.13 maddenin 2. paragrafının hükümleri uygulanır.

Madde 3.11 **(Üçüncü şahışlar)**

(1) Bir üçüncü şahsa atfı kabil veya bir üçüncü şahıs tarafından bilinmesi gereken hile, zorlama, gabin veya hatanın mağduru, bir tarafın sorumlu olduğu fiiller için sanki o taraf bu fiilleri işlemiş gibi aynı başlık altında sözleşmenin iptalini isteyebilir.

(2) Diğer tarafın sorumlu olmadığı fiiller için bir üçüncü şahsa atfı kabil hile, tehdit veya gabinin mağduru, karşı tarafın bu hususları bilmiş olması veya bilmesi gerektiği hallerde veya sözleşmenin hükümlerini değerlendirerek hareket etmediği durumlarda, sözleşmenin iptalini isteyebilir.

Madde 3.12 **(Teyit)**

İptal tebliği için sürenin işlemeye başlamasından itibaren sözleşme yapmaya hakkı olan tarafın bu sözleşmeyi açıkça veya örtülü olarak teyit etmesiyle artık sözleşme iptal edilemez.

Madde 3.13 **(İptal hakkının kaybedilmesi)**

1) Bir taraf hata nedeniyle sözleşmeyi iptal hakkını haiz olduğu halde, diğer taraf iptale hakkı olan tarafın anladığı gibi sözleşmeyi ifaya istekli olduğunu beyan etmiş veya sözleşmeyi ifa ediyorsa sözleşme, hata nedeniyle sözleşmeyi iptal hakkını haiz olan tarafın anladığı şekilde yapılmış sayılır. Böyle hareket etmeyi düşünen taraf, diğer tarafın yaptığı hatadan haberi olur olmaz böyle bir beyanı derhal yapmak veya iptale hakkı olan tarafın sözleşmeyi anladığı şekilde ifayı yerine getirmek zorundadır ve bu iptal tebliğinin bu tarafça takibine devam edilmesinden önce olmalıdır.

(2) Bu takdirde, hatadan zarar gören sözleşmenin iptalini isteme hakkını kaybeder ve iptal için daha önce yapılan tüm tebligatlar hükümsüz kalır.

Madde 3.14 **(Tebliğatla iptal)**

Bir tarafça sözleşmenin iptali diğer tarafa tebligat yolu ile yapılır.

Madde 3.15

(Süreler)

(1) İptal, hal ve şartlar dikkate alınarak, sözleşmeyi iptale hakkı olan tarafın ya iptal sebeplerini bildiği veya bildiğini inkâr edemeyeceği yada serbestçe hareket edebileceği zamandan itibaren makul bir süre içinde tebliğ edilmelidir.

(2) 3.10 maddesi hükmü uyarınca sözleşmenin özel bir hükmünün iptalini öngören tebligat süresi, diğer tarafın onu ileri sürdüğü zamandan itibaren işlemeye başlar.

Madde 3.16

(Kısmî iptal)

Hal ve şartlar dikkate alındığında, sözleşmenin diğer hükümlerinin muhafaza edilmesi gayri makul olmadıkça iptal, sadece iptal sebebiyle öngörülen sözleşme hükümleri ile sınırlıdır.

Madde 3.17

(İptalin geriye etkili hükmü)

(1) İptalin geriye etkili bir hükmü vardır.

(2) İptal, taraflardan herbirine aldığını eşzamanlı olarak iade etmesi şartıyla, sözleşmenin ifası veya iptal edilen maddeler nedeniyle temin ettiğinin iadesini istemeye müsaade eder. Aynı olarak iade edilemeyen şey, değer olarak iade edilmelidir.

Madde 3.18

(Tazminat)

Sözleşme iptal edilsin veya edilmesin, iptal sebebini bilen veya bilmesi gereken taraf, sözleşme yapılmamış olsaydı diğer taraf hangi durumda olacak idiyse o duruma getirecek şekilde diğer tarafa tazminat ödemekle mükelleftir.

Madde 3.19

(Hükümlerin emredici niteliği)

İşbu bölümün hükümleri, sadece mutabakattan doğan bağlayıcı kuvvet, başlangıçtaki imkânsızlık veya hataya ilişkin olanlar hariç, emredicidir.

Madde 3.20

(Tek taraflı beyanlar)

Bu bölümün hükümleri gerekli uyarlamalarla, bir tarafın diğer tarafa gönderdiği tüm irade beyanlarına uygulanır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Yorum

Madde 4.1

(Tarafların niyeti)

- (1) Sözleşme tarafların müşterek niyetine göre yorumlanır.
- (2) Tarafların böyle bir müşterek niyeti tespit edilemez ise, sözleşme, aynı durumda bulunan, aynı nitelikteki mantıklı bir kişinin ona vereceği anlama göre yorumlanır.

Madde 4.2

(Beyanların ve tutumların yorumu)

- (1) Bir tarafın beyanları ve tutumu, bu niyeti diğer tarafın bilmesi veya inkâr edememesi durumunda, sahibinin niyetine göre yorumlanır.
- (2) Bundan önceki paragrafın uygulanmaması halinde, aynı durumda bulunan, aynı nitelikteki mantıklı bir kişinin onlara vereceği anlama göre yorumlanır.

Madde 4.3

(Uygun hal ve şartlar)

4.1 v 4.2 maddelerinin uygulanması için tüm hal ve şartlar dikkate alınır, özellikle:

- a) Taraflar arasındaki ön müzakereler,
- b) Taraflar arasındaki uygulamalar;
- c) Sözleşmenin yapılmasından sonra tarafların tutumu;
- d) Sözleşmenin niteliği ve amacı;
- e) İlgili ticarî alanda maddelere ve deyimlere verilen genel anlam;
- f) Örf ve âdetler.

Madde 4.4

(Sözleşmeye atıf veya genel biçimde beyan)

Maddeler ve deyimler sözleşmenin tümünün veya içinde görüldükleri beyanın amacına göre yorumlanır.

Madde 4.5

(Faydalı yorum)

Sözleşmenin maddeleri, bazılarının hiç sonuç doğurmayacak anlamından ziyade, tümü bir arada hüküm doğacak şekilde yorumlanırlar.

Madde 4.6

(Aleyhe yorum kuralı)

Bir tarafça temin edilen sözleşme hükümleri açık değilse, tercihen onları teklif edenin aleyhine yorumlanır.

Madde 4.7
(Dil aykırılıkları)

Aynı şekilde geçerli olan iki veya daha çok dildeki metinler arasında aykırılık halinde, ilk kaleme alınan metne dayalı yorum tercih edilir.

Madde 4.8
(Olmayan terimin yerine ikame)

(1) Tarafların hak ve yükümlülüklerinin tayini için önemli olan bir hüküm üzerinde taraflar arasında bir mutabakat mevcut değilse, onun yerine hal ve şartlara uygun bir hüküm getirilir.

(2) Uygun bir hüküm teşkilini tayin için özellikle şunlar dikkate alınır:

- a) Tarafların niyeti;
- b) Sözleşmenin niteliği ve amacı;
- c) İyi niyet
- d) Makul olma.

BEŞİNCİ BÖLÜM
İçerik

Madde 5.1
(Açık ve örtülü yükümlülükler)

Tarafların akdî yükümlülükleri açık veya örtülü olabilir.

Madde 5.2
(Örtülü yükümlülükler)

Örtülü yükümlülükler:

- a) Sözleşmenin niteliği ve amacından;
 - b) Taraflar arasında tesis edilen uygulamalar ve teamüllerden;
 - c) İyi niyetten;
 - d) Makul olmadan;
- meydana gelir.

Madde 5.3
(Taraflar arasında işbirliği görevi)

Taraflar arasında, yükümlülüklerini yerine getirirken, kendilerinden makul olarak beklenebilen işbirliği yapma görevi mevcuttur.

Madde 5.4

(Sonuç borcu ve vasıta borcu)

- (1) Sonuç yükümlülüğünün borçlusu, vaad edilen sonucu temin etmek zorundadır.
- (2) Vasıta vecibesinin borçlusu, aynı konumda, aynı nitelikteki makul bir kişinin ifasını yerine getirmede göstereceği tedbir ve özeni göstermek zorundadır.

Madde 5.5

(Borç tipinin belirlenmesi)

Borcun sonuç veya vasıta borcu olup olmadığını tayin etmek için özellikle aşağıdaki hususlar dikkate alınır:

- a) Sözleşmede ifade edilen borcun tarzı;
- b) Sözleşmenin fiyatı ve diğer unsurları;
- c) Aranılan sonucun takibinde normal olarak mevcut olan riskin derecesi;
- d) Borcun ifası üzerinde diğer tarafın yapabileceği etki.

Madde 5.6

(Edimin kalitesinin tayini)

Edimin kalitesi sözleşme ile tespit edilmemiş veya sözleşme gereğince belirlenemez ise, bir taraf makul kalitede ve hal ve şartları dikkate alarak en azından orta vasıfta bir edimi yerine getirmek zorundadır.

Madde 5.7

(Fiyat tespiti)

(1) Sözleşme fiyatı tespit etmemiş veya onu tayin etme vasıtası öngörmemiş ise taraflar, aksinin belirtilmesi hariç, mukayese edilebilen şartlarda aynı edimler için, ilgili ticarî dalda, sözleşmenin yapılışı esnasında mutad olarak uygulanan fiata veya böyle bir fiatın olmaması halinde, makul bir fiata ilgide bulunmak zorundadırlar.

(2) Bir tarafça tespit edilmesi gereken fiat açıkça makul görülmezse, bu fiatın yerine tüm aksi ifadelerle rağmen makul bir fiat ikame edilir.

(3) Fiyat tespiti ile yükümlü üçüncü şahıs bunu yapamaz veya yapmak istemezse, makul bir fiat tespit edilir.

(4) Mevcut olmayan, mevcudiyeti ortadan kalkan ve ulaşılamayan bir faktöre ilgide bulunmak suretiyle tespit edilmesi gereken fiat olduğunda, bu faktör ona en çok yaklaşan faktörle ikame edilir.

Madde 5.8

(Süresi belli olmayan sözleşme)

Taraflardan herbiri, süresi belli olmayan bir sözleşmeyi makul bir ihbar süresi vererek feshedebilir.

ALTINCI BÖLÜM

İfa

Birinci Kısım-Genel olarak ifa

Madde 6.1.1

(İfa zamanı)

Borçlu:

- a) Sözleşme ile bir tarih tespit edilmiş veya sözleşmeye göre tespit edilebilir ise o tarihte,
- b) Sözleşme ile bir zaman dilimi tespit edilmiş veya sözleşmeye göre tespit edilebilir ise, hal ve şartlardan zaman seçiminin diğer tarafa ait olduğu anlaşılmadıkça, bu zaman dilimi süresince herhangi bir anda;
- c) Bunun yokluğunda, sözleşmenin yapılışından itibaren makul bir süre içinde, yükümlülüklerini yerine getirmek zorundadır.

Madde 6.1.2

(Bir defada veya aralıkla ifa)

6.1.1 (b) ve (c) maddelerinde öngörülen durumlarda, borçlu, mümkün olduğu ölçüde ve şartlardan doğan aksine belirleme yoksa, yükümlülüklerini bir defada yerine getirmek zorundadır.

Madde 6.1.3

(Kısmî ifa)

(1) Alacaklı, vadesi gelince, işin geri kalanının iyi ifa garantisinin olup olmadığına bakmaksızın, onun bu şekilde yapılmasında haklı hiçbir menfaati olmadıkça, kısmî ifa teklifini reddedebilir.

(2) Kısmî ifadan dolayı alacaklının yaptığı ilâve masraflar başkaca herhangi bir zarar verilmemişse borçlu tarafından karşılanır.

Madde 6.1.4

(İfa emri)

(1) Taraflardan herbirinin ifalarının eş zamanlı olarak yerine getirilebilmesinin mümkün olması ölçüsünde, taraflar ifalarını hal ve şartlar aksini işaret etmedikçe, bu şekilde yerine getirmekle mükelleftir.

(2) Sadece bir tarafın ediminin bir ifa süresini zorunlu kıldığı ölçüde, bu taraf, aksini gösteren hal ve şartlar olmadıkça edimini ilk önce yerine getirmek zorundadır.

Madde 6.1.5

(Erken ifa)

(1) Alacaklı, onun ifasında yasal hiçbir menfaati olmadıkça, vadesinden önceki ifayı reddedebilir.

(2) Bir tarafın vadesinden önceki bir ifayı kabulü, kendi ifalarını yerine getirme zorunda olduğu tarihe hiçbir etki yapmaz, zira bu tarih diğer tarafın yükümlülüklerinin ifasında hesaba katılmaksızın tespit edilmiştir.

(3) Vadesinden önce ifa nedeniyle alacaklının katlanmak zorunda kaldığı ilâve masraflar, başkaca herhangi bir zarar verilmemiş ise, borçlu tarafından karşılanır.

Madde 6.1.6

(İfa yeri)

(1) Borcun ifa yeri sözleşme ile tespit edilmemiş veya sözleşmeye göre tayin edilemez olduğu zaman:

- a) Bir miktar para borcu için alacaklının iş yerinde;
- b) Diğer herhangi bir yükümlülük için borçlunun iş yerinde, ifa edilir.

(2) Sözleşmenin yapılışından sonra iş yerini değiştiren taraf, böyle bir değişikliğin meydana getirebileceği ifaya bağlı artan masraflara katlanır.

Madde 6.1.7

(Çekle veya başka vasıtalarla ödeme)

(1) Ödeme yerinde, ticaretin normal şartlarında kullanılan herhangi bir vasıta ile ödeme yapılabilir.

(2) Her halükârda, bir önceki paragraf uyarınca veya iradî olarak bir çeki, başka bir ödeme emrini veya ödeme taahhüdünü kabul eden alacaklı, ancak bu araçlarla ödemenin yapılması şartı ile bunu yapmış sayılır.

Madde 6.1.8

(Para transferi ile ödeme)

(1) Alacaklı özel bir hesap işaret etmedikçe, alacaklının bir hesabının bulunduğu bildirdiği finansman kurumlarından herhangi birine transfer ile ödeme yapılabilir.

(2) Transferle ödeme halinde, alacaklının finansman kurumuna transferin yapılmış olduğu tarihte borçlu borcundan kurtulur.

Madde 6.1.9

(Ödeme parası)

- (1) Ödeme yerindeki paradan başka bir para ile ifade edilen bir miktar paranın borçlusu,
 - a) Bu para serbestçe değiştirilemez olmadıkça; veya

b) Taraflar sadece borcun ifade edildiği para ile ödemenin yapılacağını kararlaştırmadıkça, bu yer parası ile ödeme yaparak borcundan kurtulabilir.

(2) Borçlu, borcun ifade edildiği para ile ödemenin imkânsızlığı içinde bulunursa, alacaklı hatta 1 (b) paragrafında öngörülen durumda bile, ödemenin yapılma zorunda olduğu yerin parası ile ödeme yapılması için zorlayabilir.

(3) Ödemenin yapılmasının zorunlu olduğu yerin parasıyla ödeme, vade gününde orada tespit edilen döviz kuruna göre yapılır.

(4) Her halükârda, vade gününde borçlu ödeme yapmadı ise alacaklı, borçluyu ya vadede yada ödeme zamanında tespit edilen döviz kuruna göre ödemeye zorlayabilir.

Madde 6.1.10

(Belirlenmemiş olan para)

Bir miktar para borcunun para cinsi belirtilmemiş ise ödeme, borcun ödenmesinin zorunlu olduğu yerin parası ile yapılır.

Madde 6.1.11

(İfa maliyeti)

Tarafların herbiri kendi yükümlülüklerinin yerine getirilmesinin masraflarına katlanır.

Madde 6.1.12

(Ödemelerin mahsubu)

(1) Aynı alacaklıya karşı muhtelif para borçlarından sorumlu olan borçlu, ödeme anında, hangi borca mahsup edilmesini düşündüğünü işaret edebilir. Her halükârda, önce masraflar sonra vadesi gelen faizler ve nihayet ana para mahsup edilir.

(2) Borçlu tarafından işaret edilmedikçe, alacaklı, ödemediği sonra makul bir sürede, hangi borç üzerine mahsup yapıldığını borçluya işaret edebilir yeter ki bu borç muaccel olsun ve ihtilâflı olmasın.

(3) Önceki paragraflardan biri gereğince mahsup yapılmamış olması halinde, aşağıda tespit edilen sıra dahilinde şu kriterlerden birine uyan borç üzerinde mahsup yapılır:

- a) Vadesi gelen bir borç veya vadesi ilk gelecek borç;
- b) Alacaklı için en zayıf garantili borç;
- c) Borçlu için en ağır olan borç,
- d) Doğmuş en eski borç.

Yukarıdaki kriterlerden hiçbiri uygulanmaz ise, mahsup orantılı olarak tüm borçlar üzerine yapılır.

Madde 6.1.13

(Parasal olmayan borçlar durumunda mahsup)

Parasal olmayan borçların ödeme mahsubuna, gerekli uyarlamalarla, madde 6.1.12 uygulanır.

Madde 6.1.14
(Kamu izni için başvuru)

Aksine hüküm veya şartlar olmadıkça, sözleşmenin geçerliliğine veya ifasına değinen kamu müsaadesi bir devlet kanunu ile zorunlu olduğu zaman,

- a) Böyle bir müsaadenin elde edilmesi için gerekli tedbirleri alma, sadece bu devlette kuruluşu olan tarafa;
- b) Diğer tüm hallerde, gerekli tedbirleri alma, borcun ifasının bir izin alınmasını zorunlu kıldığı tarafa düşer.

Madde 6.1.15
(İzni elde etme usulü)

(1) İzin elde edilmesi için gerekli tedbirleri alma zorunda olan taraf onu gecikmeden yerine getirmeli ve onun masraflarına katlanmalıdır.

(2) İstenen iznin alınması veya reddi hususunda diğer tarafı gecikmeksizin bilgilendirmelidir.

Madde 6.1.16
(Ne kabul ne de reddedilen izin)

(1) Tarafların biri veya diğeri, sorumlu tarafça tüm tedbirlerin alınmasına rağmen, tespit edilen sürede veya böyle bir süre yoksa sözleşmenin yapılmasından itibaren geçen makul bir sürede izin ne verilir ne de reddedilirse, sözleşmeye son verebilir.

(2) İzin sözleşmenin sadece bazı hükümlerine ilişkin olur ve hatta red ihtimal dahilinde olsa bile, hal ve şartlara göre diğer maddelerin muhafaza edilmesi makul görüldüğünde bir önceki paragraf uygulanmaz.

Madde 6.1.17
(İznin reddedilmesi)

(1) Sözleşmenin geçerliliğine dokunan bir müsaadenin reddi, sözleşmenin iptal edilmesi sonucunu doğurur. Ret sözleşmenin sadece bazı maddelerini geçersiz kılar ise iptal kısmî olur ve hal ve şartlara göre diğer maddeleri muhafaza etme makul görünmektedir.

(2) İzin reddi, sözleşmenin ifasını tamamen ve kısmen imkânsız kılar ise, ademi ifa kuralları uygulanır.

İkinci Kısım-Güç durum

Madde 6.2.1
(Sözleşmeye uyma)

Karşılaşılan güçlüğü ilişkin aşağıdaki hükümler saklı kalmak kaydıyla, ifa daha fazlaya mal olsa bile, taraflar yükümlülüklerini yerine getirmek zorundadırlar.

Madde 6.2.2
(Güç durumun tanımı)

Edimlerin dengesini temelinden değiştiren olayların meydana gelmesi halinde güç durum vardır; ya borçların ifasının maliyeti artmıştır yada karşı edimin değeri azalmıştır, ve

- a) Bu olaylar sözleşmenin yapılışından sonra meydana gelmiş veya zarara uğrayan tarafça bilinmiştir;
- b) Mağdur olan taraf sözleşmenin yapılması esnasında, böyle olayları makul biçimde dikkate alamamıştır;
- c) Bu olaylar mağdur tarafın kontrolü dışında kalmış; ve
- d) Bu olayların riskini mağdur olan taraf üstlenmemiştir.

Madde 6.2.3
(Güç durumun sonuçları)

(1) Sözleşmenin sarsılması halinde mağdur taraf müzakerelerin yeniden açılmasını isteyebilir. Talep geciktirmeden ve gerekçeli olarak yapılmalıdır.

(2) Talep tek başına mağdur tarafa yükümlülüklerinin ifasını askıya alma hakkı vermez.

(3) Makul bir süre içinde taraflar arasında mutabakat olmazsa, biri veya diğeri mahkemeye müracaat edebilir.

(4) Sözleşmeyi sarsan bir halin varlığı sonucuna varan mahkeme eğer onu makul görür ise:

- a) Tespit edeceği tarih ve şartlarda sözleşmeye son verebilir; veya
- b) Edimlerin dengesini yeniden tesis etmek için sözleşmeyi uyarlayabilir.

YEDİNCİ BÖLÜM
Ademi İfa

Birinci Kısım-Genel olarak ademi ifa

Madde 7.1.1
(Tanımı)

Ademi ifadan, taraflardan birinin, ayıplı veya gecikmeli ifa dahil, sözleşmeden doğan yükümlülüklerinin herhangi birinde mevcut olan bir noksanlık anlaşılır.

Madde 7.1.2
(Alacaklının fiili)

Ademi ifanın taraflarından biri, kendi kısmına ilişkin bir fiile veya ihmale veya riskini üstlendiği bir olaya bağlı olduğu ölçüde, ademi ifayı ileri süremez.

Madde 7.1.3
(İfanın ertelenmesi)

(1) Diğer tarafla aynı zamanda ifasını yerine getirme zorunda olan taraf, diğer taraf ifa teklifini yapmadığı sürece kendi ifasını askıya alabilir.

(2) Diğer taraftan sonra ifasını yerine getirme durumunda olan taraf, diğer taraf ifasını yerine getirmediği sürece kendi ifasını askıya alabilir.

Madde 7.1.4
(Borçlu tarafından düzeltme)

(1) Borçlu, masrafları kendine ait olmak üzere, ademi ifayı düzeltmeye tahsis edilen tüm tedbirleri alabilir, yeter ki:

- a) Gecikmesizin nasıl ve ne zaman ifa edileceğini işaret eden tedbiri tebliğ etsin;
- b) Tedbir hal ve şartlara uygun olsun;
- c) Alacaklının reddetmede hiçbir yasal menfaati olmasın;
- d) Tedbir gecikmesizin alınmış olsun.

(2) Fesih tebliği düzeltme hakkına engel oluşturmaz.

(3) Borçlunun ifalarını yerine getirmesi ile bağdaşmayan alacaklının hakları, öngörülen sürenin sona ermesine kadar düzeltme tebliğinin alınması ile askıya alınmış olurlar.

(4) Alacaklı, düzeltme yapılmadıkça yükümlülüklerinin ifasını erteleyebilir.

(5) Düzeltmeye rağmen, alacaklı, meydana gelen gecikme nedeniyle oluşan, aynı şekilde sebep olunan veya engellenemeyen zarar nedeniyle tazminat isteme hakkını muhafaza eder.

Madde 7.1.5
(İfa için ilâve süre)

(1) Ademi ifa halinde alacaklı, yükümlülüklerini yerine getirmesi için kendisine ilâve bir süre verdiğini borçluya tebliğ edebilir.

(2) Bu sürenin sona ermesinden önce, alacaklı buna bağlı yükümlülüklerinin ifasını askıya alabilir ve maddî tazminat isteyebilir fakat başka hiçbir yolu öne süremez. Bununla birlikte borçlunun, kendisine tanınan süre içinde yükümlülüklerini yerine getirmeyeceğini bildiren bir tebligat ulaştığı, veya bu ilâve süre esnasında uygun ifa yapılmadığı zaman, alacaklı bu bölümde öngörülen diğer tüm yolları ileri sürebilir.

(3) Tebligatında, makul bir ilâve süre veren alacaklı, eğer ifadaki gecikme esaslı bir ademi ifa oluşturmuyor ise, bu sürenin sonunda sözleşmeye son verebilir. Makul olmayan bir ilâve süre makul süreye getirilir. Alacaklı, tebligatında, verilen sürede ifa yerine getirilmezse sözleşmeye son vereceğini bildirebilir.

(4) İfayı yerine getirmeme borçlunun yükümlülüklerinin tamamına göre çok önemsiz ise bir önceki paragraf uygulanmaz.

Madde 7.1.6
(Muafiyet hükümleri)

Bir taraf, ademi ifa sorumluluğunu sınırlayan veya hariç tutan veya diğer tarafın makul olarak beklediği ifadan esaslı olarak farklı bir ifaya izin veren bir hüküm, sözleşmenin amacına göre açıkça onu yapmak hakkaniyete uygun değil ise ileri süremez.

Madde 7.1.7
(Fors majör)

(1) Ademi ifanın kendi kontrolü dışındaki bir engelden kaynaklandığını kanıtlayan ve sözleşmenin yapılışı esnasında dikkate alması, onu önceden bildirmesi veya onun veya sonuçlarının üstesinden gelmesi kendisinden beklenemeyen borçlu, ademi ifanın sonuçlarından muafır.

(2) Engel ancak geçici olduğu zaman, muafiyet sözleşmenin ifası üzerinde engelin sonuçlarını dikkate alırken makul bir süre esnasında etkili olur.

(3) Borçlu alacaklıya engelin varlığını ve ifaya ilişkin tutumu üzerinde sonuçlarını tebliğ etmelidir. Engeli öğrendiği veya öğrenmesi gerektiği andan itibaren makul bir sürede tebliğ muhataba ulaşmazsa borçlu, tebligatın alınmamasından doğan zarar nedeniyle tazminatla sorumlu olur.

(4) Bu maddenin hükümleri tarafların, sözleşmeye son verme, yükümlülüklerinin ifasını askıya alma veya vadesi gelen bir meblağ için faiz ödenmesine zorlama haklarının kullanılmasına engel teşkil etmez.

İkinci Kısım-İfa hakkı

Madde 7.2.1
(Para borcunun ifası)

Borçlu tarafından para borcunun ödenmemesi durumunda, alacaklı onu ödemeye zorlayabilir.

Madde 7.2.2
(Parasal olmayan borcun ifası)

Paradan başka bir borcun, borçlusu tarafından yerine getirilmemesi halinde, alacaklı onu ifaya zorlayabilir, edimin istisnası ise şunlardır:

- a) İfa fiilen ve kanunen imkânsız ise;
- b) İfa veya varsa ifa yolları makul olmayan gayret veya masrafları zorunlu kılıyorsa;
- c) Alacaklı makul olarak ifayı başka bir şekilde elde edebilirse;
- d) İfa tamamen şahsî bir nitelik gösteriyorsa; veya
- e) Ademi ifayı öğrendikten veya öğrenmesi gerektiği andan itibaren makul bir sürede alacaklı borçluyu ifaya zorlamazsa.

Madde 7.2.3

(Ayıplı ifayı düzeltme ve ikame etme)

İfa hakkı, gerekli halde, ayıplı ifanın tamirine, ikâme edilmesine veya düzeltilmesine ilişkin tüm diğer yolları da kapsamaktadır. Bu durumda, 7.2.1 ve 7.2.2 maddelerinin hükümleri uygulanır.

Madde 7.2.4

(Yasal ceza)

(1) Borçluya borçlarını ödemesini emreden mahkeme, borçlu karara uymazsa, aynı şekilde onu para cezası ile cezalandırabilir.

(2) Hâkimin kanunun emredici hükümlerinin belirttiği durumlar hariç olmak üzere ceza alacaklıya ödenir. Cezanın ödenmesi alacaklının tazminat istemesine engel değildir.

Madde 7.2.5

(Çözüm yolu değişikliği)

(1) Para borcundan başka bir borcun ifasını zorlayan alacaklı, tespit edilen sürede veya böyle bir süre yoksa makul bir sürede onu almamış ise, diğer tüm yollara başvurabilir.

(2) Bir miktar para borcundan başka bir borcun ifasına ilişkin mahkeme kararı, cebri icraya konu teşkil edemediği zaman, alacaklı başka herhangi bir yolu ileri sürebilir.

Üçüncü Kısım-Fesih

Madde 7.3.1

(Fesih hakkı)

(1) Bir taraf, diğer tarafın ademi ifası esaslı ise, sözleşmeyi feshedebilir.

(2) Esaslı bir ademi ifa teşkilini tespit için aşağıdaki hal ve şartlar özellikle dikkate alınır:

- a) Borçlunun öngörmediği veya makul olarak bu sonucu öngöremediği durum hariç, ademi ifa alacaklıyı sözleşmeden beklediği haktan esaslı noktalarda mahrum bırakır.
- b) Borcun kesin ifası sözleşmenin esasını oluşturur.
- c) Ademi ifa kasıtlı veya tedbirsiz olabilir;
- d) Ademi ifa alacaklıya ileride sözleşmenin ifasına güvenemeyeceği inancını verir.
- e) Borçlu, fesih halinde, sözleşmenin hazırlanması veya ifasından doğan aşırı bir kayba uğrar ise.

(3) Gecikme halinde, borçlu 7.1.5 maddesinde öngörülen sürede ifayı yerine getirmese alacaklı da sözleşmeyi feshedebilir.

Madde 7.3.2

(Fesih ihbarı)

(1) Sözleşmenin feshi borçluya tebliğ ile gerçekleşir.

(2) İfa teklifi gecikmiş veya ifa uygun değilse, teklife veya uygun olmama durumunu bildiği veya bilmesi gerektiği andan itibaren makul bir sürede diğer tarafa bir tebligat ulaştırmaz ise, alacaklı sözleşmeyi feshetme hakkını kaybeder.

Madde 7.3.3
(Erken ademi ifa)

Bir taraf, diğer tarafın vadeden önce esaslı olarak açıkça ifayı yerine getirmeyeceğini bildirmesi halinde, sözleşmeyi feshetmede haklı olur.

Madde 7.3.4
(Yeterli iyi ifa güvencesi)

Diğer tarafın esaslı olarak ademi ifasına mantıken inanan taraf, yeterli bir iyi ifa teminatı isteyebilir ve o arada, kendi yükümlülüklerinin ifasını askıya alabilir. Makul bir sürede bu güvence temin edilmezse teminatı isteyen taraf sözleşmeyi feshedebilir.

Madde 7.3.5
(Feshin hükümleri)

(1) Sözleşmenin feshi, tarafları ileride kendi yükümlülüklerini yerine getirmekten kurtarır.

(2) Fesih, ademi ifa nedeniyle tazminat isteme hakkını ortadan kaldırmaz.

(3) Fesih, ne ihtilâfların halline ilişkin sözleşme maddeleri üzerinde, ne de fesih halinde sonuç doğurmaya tahsis edilen diğer tüm maddeler üzerinde etkili olur.

Madde 7.3.6
(İade)

(1) Taraflardan herbiri sözleşmenin feshinden sonra, aldığını aynı zamanda iade etmek kaydıyla, temin ettiği şeyin iadesini isteyebilir. Aynen iadesi mümkün olmazsa veya uygun olmazsa, makul görünürse iade değer olarak ifa edilmelidir.

(2) Her halükârda, zaman içinde sözleşmenin ifası uzatıldığında ve sözleşme bölünebilir ise iade ancak fesihden daha sonraki bir zaman içinde olabilir.

Dördüncü Kısım-Maddî Tazminat

Madde 7.4.1
(Tazminat hakkı)

Bir borcun ademi ifası, bu ilkelerde öngörülen muafiyetler saklı kalmak kaydıyla, ya münhasır nitelikte, yada diğer çareleri tamamlayıcı olarak alacaklıya tazminat hakkı verir.

Madde 7.4.2
(Tam tazminat)

(1) Alacaklı, ademi ifa nedeniyle katlandığı zararın tamamını tazmin ettirme hakkına sahiptir. Zarar, alacaklının bir masraf veya engellenen kaybindan doğan tüm kazancı dikkate alınmak suretiyle, katlandığı kaybı ve mahrum kaldığı kârı kapsar.

(2) Zarar parasal olmayabilir ve özellikle, duyulan fizikî veya manevî acıdan meydana gelebilir.

Madde 7.4.3
(Zararın kesinliği)

(1) Ancak kesinliği makul derecede tespit edilmiş olan, ileride ortaya çıkacak zarar da tazmin edilir.

(2) Bir şansın kaybı, gerçekleşmesinin ihtimal dahilinde olması ölçüsünde tazmin edilebilir.

(3) Gerçekleşmesi yeterli derece ile tespit edilemeyen zarar miktarı mahkemenin takdiri ile değerlendirilir.

Madde 7.4.4
(Zararın öngörülebilirliği)

Borçlu ademi ifanın muhtemel sonucu olarak sözleşmenin yapılması anında sadece öngördüğü veya makul olarak öngörebileceği zarardan sorumludur.

Madde 7.4.5
(İkame anında zararın kanıtı)

Sözleşmeyi fesheden alacaklı, belli bir sürede ve makul tarzda ikame sözleşmesi yapabilir ve ilk sözleşmede öngörülen fiyat ile ikame sözleşmesi fiyatı arasındaki farkı, aynı şekilde ilâve tüm zararlar için tazminat olarak alabilir.

Madde 7.4.6
(Cari fiyata ilgede bulunarak zararın kanıtlanması)

(1) Sözleşmeyi fesheden alacaklı, ikame sözleşmesi yapmazsa, mutabık kalınan edim için bir cari fiyat varsa, sözleşmede öngörülen fiyat ile fesih gününde carî olan fiyat arasındaki farkı diğer ilâve zararlar için maddî tazminat dahil geri alabilir.

(2) Cari fiattan, ifanın yapılması gereken yerde mukayeseli şartlarda ifa edilen bir edim için genel olarak uygulanan veya bu yerde böyle bir cari fiyatın yokluğunda, benzer yer olarak alınması makul görünen başka bir yerde uygulanan cari fiyat anlaşılır.

Madde 7.4.7

(Alacaklıya atfı kabil kısmî zarar)

Bir olaya veya alacaklının bir ihmaline, veya riskini üstlendiği diğer bir olaya kısmen atfı kabil bir zarar olduğu zaman, tazminatın miktarı bu faktörlerin zararın gerçekleşmesine katkıları ölçüsünde ve tarafların kendi tutumları dikkate alınarak indirilir.

Madde 7.4.8

(Zararın azaltılması)

- (1) Makul vasıtalarla alacaklının azaltabileceği ölçüde zarardan borçlu sorumlu değildir.
- (2) Alacaklı zararı azaltmak için harcadığı makul masrafları geri alabilir.

Madde 7.4.9

(Para borcunun ödenmemesinde faizler)

(1) Bir miktar para borcunun vadesinde ödenmemesi halinde, muafiyet olsun veya olmasın vade ile ödeme tarihi arasında bu meblağın faizlerini istemeye alacaklının hakkı vardır.

(2) Faiz oranı, ödemenin yapılması gereken yerde sözleşmenin ödeme parası için kısa vadeli banka faiz oranıdır veya bu yerde böyle bir oranın bulunmaması halinde, ödeme parası devletinde uygulanan rayiçtir. Böyle bir rayiç söz konusu iki yerde de yoksa, faiz oranı ödeme parasının Devlet Kanunu ile tespit edilen uygun rayiçtir.

- (3) Ayrıca, alacaklının, ilâve tüm zararlar için, tazminat istemeye hakkı vardır.

Madde 7.4.10

(Tazminatın faizleri)

Aksinin kararlaştırılmış olması hariç, bir miktar paradan başka bir borcun ademi ifası nedeniyle verilen tazminata, ademi ifa tarihinden hesap edilmek üzere faiz işletilir.

Madde 7.4.11

(Parasal tazminatın şekli)

(1) Maddî tazminat, bir defada ödenir. Bununla birlikte, zararın niteliğinin gerekli kıldığı hallerde aralıklarla ödemelere konu teşkil edebilir.

- (2) Zaman aralıkları ile yapılacak ödemeler bir indekse bağlanabilir.

Madde 7.4.12

(Tazminatı hesaplama parası)

Tazminat ya parasal borcun ifade edildiği para içinde, yada zararın katlanıldığı para içinde hangisi en uygun görünürse ona göre değerlendirilir.

Madde 7.4.13

(Sözleşmede tespit edilen tazminat)

(1) Sözleşme ifayı yerine getirmeyenin ademi ifa nedeniyle belli bir miktarın ödeneceğini öngörmüş ise, gerçekten katlanılan zarardan bağımsız olarak bu meblağ alacaklıya verilir.

(2) Her halükârda, aksine tüm şartlara rağmen, belirtilen tazminat, ademi ifadan ve diğer hal ve şartlardan meydana gelen zararlar mukayese edildiğinde açıkça aşırı ise makul bir meblağa indirilebilir.